

Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Yıl: 2020 Cilt-Sayı: 13(2) ss: 185-202

Academic Review of Economics and Administrative Sciences
Year: 2020 Vol-Issue: 13(2) pp: 185-202

<http://dergipark.org.tr/tr/pub/ohuibf/>

ISSN: 2564-6931

DOI: 10.25287/ohuibf.567007

Geliş Tarihi / Received: 17.05.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 17.04.2020

Araştırma Makalesi

Research Article

KORUYUCU AİLELERİN SORUNLARI: DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ*

Sinem YILDIRIMALP¹
Özge HIZ²

Öz

Korunmaya muhtaç çocuğun her alanda sağlıklı gelişimi için en iyi bakımın öz aile yanında yapılan bakım olduğu pek çok çalışma ile ortaya konmaktadır. Ancak çocuğun ailesinin yanında sağlıklı gelişiminin mümkün olmadığı durumlar yaşanabilmektedir. Çocuğun öz ailesi yanında kalmasının sorun oluşturacağı durumlarda devlet koruması söz konusu olmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuk için devlet farklı bakım hizmetleri sunmaktadır. Bu bakım hizmetlerinden birini oluşturan Koruyucu Aile Hizmeti, çeşitli sebeplerle öz ailesi yanında bakulamayan ve evlat edindirme hizmetinden yararlanamayan korunmaya muhtaç çocuğun bakım ve korunmasının, devlet denetimi altında, uzun veya kısa süreliğine, ebeveyn rolü üstlenen kişi veya aile tarafından yerine getirildiği bir hizmet türüdür. Koruyucu Aile Yönetmeliği ile düzenlenen hizmetle, çocuğun sorunlu döneminin en az zararlı ve normal hayatını olağan biçimde geçirmesini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, koruyucu aile hizmetinden yararlanan koruyucu ailelerin yaşadıkları sorunları tespit etmek ve öneriler sunmaktır. Bu kapsamda derinlemesine bilgi edinmeyi mümkün kılan nitel araştırma yöntemi tercih edilerek, Denizli ilinde yaşayan 35 koruyucu aile ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda koruyucu aile hizmetinden yararlanan ailelerin, bürokratik, toplumsal, sosyal yardım ve sosyal hizmete yönelik sorunlar yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Korunmaya Muhtaç Çocuk, Koruyucu Aile Hizmeti, Koruyucu Aile, Sorunlar

Jel Kodları : I3, J1

* Bu çalışma Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen "Türkiye'de Çocuk Refahı Kapsamında Koruyucu Aile Hizmeti: Denizli İli Örneği" (2018) başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve End. İliş. Bölümü, ssac@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0171-5916

² Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve End.İliş. Bölümü, ozge.hiz@ogr.iu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8044-3175

PROBLEMS OF FOSTER FAMILIES: CASE OF DENİZLİ PROVINCE

Abstract

Many studies have demonstrated that the best care for healthy development of the child in need of protection in every field is the care taken by his own family. However, it is possible that healthy development of child is not possible besides their families. In cases where it is a problem for the child to stay with his / her own family, there is state protection. The state provides different care services for the child in need of protection. The Foster Family Service, which constitutes one of these care services, is a type of service in which the care and protection of a child in need of protection, who cannot be cared for and who cannot benefit from the adoption service for various reasons, is carried out by the person or family who takes the role of a parent under state control for a long or short term. With the service organized by the Foster Family Regulation, it is aimed to ensure that the child's problematic period is spent with the least harm and normal life. The purpose of this study is to identify the problems experienced by foster families benefiting from foster family service and to provide suggestions. In this context, qualitative research method, which makes it possible to obtain in-depth information, was preferred and interviews were conducted with 35 foster families living in Denizli. The data obtained from the interviews were evaluated by content analysis. As a result of the research, it was found that families benefiting from foster family service experience bureaucratic, social, social assistance and social service problems.

Keywords : Child In Need Of Protection, Family Foster Care Service, Foster Family, Problems

Jel Codes : I3, J1

GİRİŞ

Sağlıklı bir toplum oluşturmanın ilk şartı, sağlıklı çocuklar ve gençler yetiştirmektir. Çocuklar için en iyi gelişimin, öz aileleri ile yaşadıklarında elde edildiği bilinmektedir. Ancak çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarının öz aile tarafından sağlanamadığı, çocuğun gelişimi açısından yetersizlik ve sakıncanın olduğu durumlar yaşanabilmektedir. Bu durumda, yasal çerçeve içinde çocuk devlet tarafından korunma altına alınmaktadır. Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuğun bakım ve korunması uzun yıllar çoğunlukla kurum bakımı bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar, kurum bakımının, devlete maddi bir külfet doğurduğunu, çocuk üzerinde de olumsuz etkiler bıraktığını, çocuk için en uygun yetişme ortamının aile yanında yaşam olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, korunmaya muhtaç çocuğa sunulan hizmetler arasında, çocuğun öz ailesinin yaşam şartları iyileşene kadar başka bir ailenin yanına yerleştirilmesine dayanan “Koruyucu Aile Hizmeti” nin önem kazanmasını sağlamıştır. Kurum bakımına ikame olarak ortaya çıkan koruyucu aile hizmetinin, gelişmiş ülkelerin en çok tercih ettiği bakım hizmeti haline geldiği gözlenmektedir. Türkiye’de kurum bakım sistemi hala kullanılmasına ve kurum altında bakımı sağlanan korunmaya muhtaç çocuk sayısı yüksek olmasına rağmen günümüzde öncelikle tercih edilen bir hizmet türü olarak görülmemektedir. Bu kapsamda Türkiye’de 2018 yılı verilerine göre Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı 1.366 kuruluşta³ 14.214, 2019 yıl sonu verilerine göre ise 1.369 kuruluşta 13. 867 korunmaya muhtaç çocuğa kurum bakımı sağlanmaktadır (ASPB, 2020a).

Koruyucu Aile Hizmeti, Türkiye’de Koruyucu Aile Yönetmeliği kapsamında çeşitli sebeplerle ailesi tarafından bakılamayan, evlat edinilmesi mümkün olmayan çocuğun yetkili kurumların denetimi ve gözetimi ile uygun aile yanına yerleştirilmesi sürecine dayanmaktadır. Çocuğun sorunlu döneminin en az zararlı ve normal hayatını olağan biçimde geçirmesini sağlamak amaçlanmaktadır. Türkiye’de çocuk refahına yönelik önemli bir hizmet türü olan koruyucu aile hizmetinin, sorunsuz şekilde işlemesi hizmetin etkinliği ve devamlılığı için önem arz etmektedir. Bu sebeple hizmetin

³ Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri, Çocuk Destek Merkezi

tarafının yaşadığı, karşılaştığı sorunların da bilinmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, çalışmada öncelikle Koruyucu Aile Hizmeti hakkında bilgi verilecek, çalışmanın uygulama kısmında ise Denizli ilinde yaşayan koruyucu ailelerin yaşadıkları sorunlara yer verilecektir.

I.KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK VE KORUYUCU AİLE HİZMETİ

Tüm dünyada var olan ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlardan en çok çocuklar etkilenmektedir. Dünyada bazı bölgelerde çocuklar temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamamakta ve çocukların sağlıklı birer birey olmasının önünde birtakım engeller bulunmaktadır. Giderek küçülen, geniş aile desteğinden mahrum kalan ve çocuğuna bakmakta zorluk çeken aileler bu engellerden birini oluşturmaktadır. Öz ailesi yanında ekonomik, sosyal ve psikolojik temel ihtiyaçları karşılanamayan çocuk, korunmaya muhtaç hale gelmektedir. Bir ülkenin ve toplumun geleceğini oluşturan çocuğun, refah ve huzur içinde yetişmesi, gelişmesi, eğitilmesi görevini üstlenen devlet, öncelikle aileyi güçlendirme ve desteklemeyi sağlayacak çalışmalar yürüterek, çocuğun ailesinin bakımı ve koruması altında olmasını amaçlamaktadır. Ancak, öz aile yanında bakımın mümkün olmadığı durumlarda, devlet korunmaya muhtaç hale gelen çocuğu yasal olarak koruma altına almaktadır (Karatay, 2007: 8).

Korunmaya muhtaç çocuk konusu her ülkenin sahip olduğu sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal özelliklerin de göz önünde tutularak değerlendirilmesi gereken bir olgudur (Yolcuoğlu, 2011: 44). Bu bağlamda korunmaya muhtaç çocuk kavramı iki şekilde ele alınmaktadır:

Geniş anlamıyla korunmaya muhtaç çocuk, sağlıklı gelişim için gerekli şartların hiçbirine sahip olamayan çocuk olarak ifade edilmektedir (Tuncer & Erdoğan, 2018: 516). Dar anlamda korunmaya muhtaç çocuk kavramı ise yasanın emrettiği ölçüde bakım ve gözetimin yapılmaması durumunda çocuğun fiziksel, zihinsel ve ruhsal anlamda güvenliğinin tehlikeye düşme durumudur (Akyüz, 2016: 454). Burada bahsedilen yasanın emrettiği düzenlemelerin amacı çocuğu korunmaya muhtaç olma durumuna karşı korumaktır. Tüm dünyada, devlet tarafından koruma altına ve bakım hizmeti kapsamına alınan çocukların önemli bir kısmının ebeveynleri tarafından terk edilme, istismara uğrama, ihmal edilme, madde kullanımı gibi sorunlar (Klee vd. 1997: 290-292) yaşadıkları görülmektedir. Bu kapsamda genel olarak çocuk haklarının sadece insan hakları düzenlemeleri ve ulusal hukuk içinde değil uluslararası hukukta ve ayrıca incelendiği bilinmektedir (Yazıcı, 2012: 501).

Çeşitli sebeplerle bir aileye sahip olamayan, ailesinden ayrılmak mecburiyetinde olan, öz aile ile bir arada yaşama imkanına sahip olmayan ve bakıma muhtaç hale gelen çocuğun, korunmaya alınarak topluma ve hayata kazandırılması önemlidir. Bu alanı düzenleyen Sosyal Hizmetler Kanunu'nun⁴ ana düşüncesi de "çocuğun bakım ve korunmasını öz ailesi yanında gerçekleştirmek ancak bunun mümkün olmadığı durumlarda diğer bakım yollarına başvurmaktır". Korunmaya muhtaç çocuğa devlet gerekli korumayı sağlamakta ve belirli hizmetler sunmaktadır. Bu bakım hizmetleri; öz aile yanında aynı ve nakdi hizmetle bakım, evlat edinme, kurum bakımı ve koruyucu aile (Yazıcı, 2012: 503) şeklinde gerçekleşmektedir. Bakım alternatifleri arasında önce koruyucu aile hizmeti tercih edilmekte, koruyucu aile hizmetinin mümkün olmadığı ve bu hizmetten fayda sağlanmadığı durumlarda kurum bakımı tercih edilmektedir (Şenocak, 2010: 179).

Türkiye'de Koruyucu Aile Hizmeti kapsamında ilk koruyucu aile başvurusu 1961 yılında kabul edilmiş olsa da (Karatay, 2017: 410) koruyucu aile uygulaması günümüzde yeni gelişmekte olan bir bakım hizmetidir. Uygulama, değişik sebeplerle öz ailesi tarafından bakımı sağlanamayan çocuğun, kısa veya uzun süreli olarak bakım sorumluluğunu alan kişi veya ailenin yanında ve devlet denetiminde yaşamlarını sürdürmeleri (Üstüner vd. 2005: 131; Yıldırım, 2017: 100) amacını taşıyan

⁴ Bu kanunun adı "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu" iken, 03.06.2011 tarihli ve 633 sayılı KHK'nın 35. Maddesiyle "Sosyal Hizmetler Kanunu" olarak değiştirilmiştir.

bir hizmet türüdür. Söz konusu hizmetin uygulayıcısı olan koruyucu aile ise Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne (KAY) göre; *yönetmelikte belirlenen esas ve usuller çerçevesinde korunmayı gerektiren duruma göre belirlenen sürede, ödeme karşılığı yahut karşılıksız olarak ve il müdürlüklerinin denetiminde çocuğun bakım ve yetiştirilmesi sorumluluğunu üstlenerek çocuğa aile ortamında yaşama imkânı sunan aile veya kişi olarak tanımlanmaktadır* (KAY, 2012).

Koruyucu aile uygulaması, bir nevi çocuğun öz ailesi yerine geçerek anne-baba rollerinin tümünün üstlenildiği ve gönüllülüğe dayanan bir şekilde yürütülmektedir (Yazıcı, 2012: 504). Koruyucu Aile Hizmetinin asıl amacı, korunmaya muhtaç çocuğun olağan gelişimini sağlayabilmesi için gerekli şartları oluşturmak, çocuğun zarar görmemesini sağlamak ve sağlıklı çocukluk geçirmesi için gereken özveriyi sağlamaktır (Bilican Gökkaya, 2014: 251). Çocuğun sağlıklı gelişiminde aile kurumunun gerekliliği (Özbesler, 2009: 87) düşüncesine dayanan koruyucu aile hizmeti, öz ailenin şartlarının düzelmesi ile korunmaya muhtaç çocuğu öz ailesinin yanına döndürmeyi amaçlamaktadır.

Belirli zaman aralığında korunmaya muhtaç çocuğun bakımını üstlenen koruyucu ailenin, özenli ve titiz inceleme ile seçilmesi gerekmektedir (Görgülü, 2014: 46-47). Korunmaya muhtaç çocuk; yaş, gereksinimler, sağlık durumu, korunma nedeni ve süresi gibi faktörler çerçevesinde değerlendirildiğinden (Erdal, 2014: 178) koruyucu ailenin çeşitliliği ve seçimi önemlidir. Bu kapsamda koruyucu aile hizmetinin; gönüllü, para karşılığı ve çok sayıda çocuğa hizmet veren koruyucu aile şeklinde ayrıldığı görülmektedir. Ayrıca kısa/uzun süreli, uzman/profesyonel ve akraba yanında bakım gibi türlerinin olduğu da bilinmektedir. Bu belirtilenler haricinde KAY'da dört koruyucu aile modeli düzenlenmektedir. Bunlar; Akraba ve Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli, Geçici Koruyucu Aile Modeli, Süreli Koruyucu Aile Modeli ve Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modelidir (KAY, 2012).

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 4. Maddesine göre; Akraba ve yakın çevre koruyucu aile modeli, *koruyucu aile yanına yerleştirilen korunmaya muhtaç çocuğun veli ya da vasi dışında kalan, kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, seçmeleri durumunda asgari düzeyde ana-baba eğitimi almış kişi veya ailelerin uyguladığı hizmet modelidir* (KAY, 2012). Bu modelde dikkat edilmesi gereken husus, koruyucu aile olacak kişi veya ailenin çocukla arasının iyi olmasıdır. Modelin amacı çocuk için en doğru ve yararlı ortamın oluşturulmasıdır (Yurdakul, 2016: 41). Geçici koruyucu aile modeli, korunmaya muhtaç çocuk için acil koruma ihtiyacı olması veya çocuğa ilişkin hizmet planının oluşturulmadığı ve herhangi bir kuruma yerleştirilmediği ya da hazırlanan hizmet planlarından değişik sebeplerle henüz yararlanılmadığı durumlarda uygulanmaktadır. Geçici koruyucu aile modeli, temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimi almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı bakım hizmetini ifade etmektedir. Model süreklilik arz etmez, birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bir süreyi kapsamaktadır (Kuş, 2014: 46; KAY, 2012). Süreli koruyucu aile modelinde, *öz ailesi yanına kısa zamanda geri dönme olanağı olmayan veya kalıcı bir şekilde aile yanına yerleştirilemeyen çocuğun, tercihen temel ana baba eğitimi veya koruyucu aile birinci kademe eğitimine sahip kişi veya ailelerin yanına yerleştirilmesi hedeflenmektedir*. Uzmanlaşmış koruyucu aile modeli ise *özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuğa yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip veya eşlerden biri en az ilköğretim mezunu olmak üzere ana-baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerine sahip kişi veya ailelerin sunduğu bakım* (KAY, 2012) türüdür. Bu modelin diğer koruyucu aile modellerinden farkını koruyucu aile olacak kişinin veya ailenin eğitim düzeyindeki farklılıklar göstermektedir (Yurdakul, 2016: 44).

Koruyucu Aile Yönetmeliği ile koruyucu aile olma şartları da düzenlenmektedir. Buna göre *koruyucu ailenin, Türk vatandaşı olması ve Türkiye'de sürekli ikamet etmesi, 25-65 yaş aralığında bulunması, En az ilköğretim düzeyinde eğitim almış olması, Düzenli gelire sahip olması* gerekmektedir. Yönetmelikte uzmanlaşmış koruyucu aileler ile geçici koruyucu aileler için *"Bakanlıkça belirlenen lisans eğitimi almış veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana-baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış olma"* şartları aranmaktadır.

Yönetmelikle "akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli hariç olmak üzere çocuk ile koruyucu aile olacak eşlerden yaşı küçük olan arasındaki yaş farkı 18 yaştan da az olamaması" düzenlenmektedir (KAY, md.8, 2012).

Korunmaya alınma durumunda "Öncelikle akrabalara ya da belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu yakın çevre ailelerden uygun olanlara koruyucu aile olmaları yönünde teklifte bulunulur. Bu kişilerin koruyucu aile olmak istemesi durumunda, yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre Komisyon tarafından uygun görülmesi halinde yaş ve eğitim şartı aranmaz" (KAY, md.8, 2012).

Başvuru yapan aile, koruyucu aile sözleşmesinin yapıldığı andan koruyucu aile ilişkisi sonlanıncaya kadar koruyucu aile hizmetinin bütün yükümlülüklerini kabul etmiş sayılmaktadır. Sosyal çalışma görevlisi tarafından Yönetmelikte belirtilen hususlar çerçevesinde koruyucu aile başvurusu kabul edilen kişi ve aile hakkında sosyal inceleme yapılmakta ve koruyucu aile dosyası komisyona sunulmaktadır (Kuş, 2014: 56-57). Yönetmeliğin 9. maddesine göre "Başvurusu kabul edilenler hakkında kişilik özellikleri, evlilik ve sosyal ilişkileri, tek başına yaşayıp yaşamadığı, yaşantısının genel kabul görmüş toplum kural ve değerlerine uygun olup olmadığı, çocuk yetiştirme konusundaki yeterliliği, yaşları, diğer aile üyelerinin bu konudaki düşünceleri, iş ve ekonomik koşulları gibi çocuk ile koruyucu aile ilişkileri açısından önem taşıyan temel mesleki değerlendirme hususları dikkate alınarak sosyal inceleme yapılır" (KAY, 2012). Koruyucu aile komisyonu, dosyalar üzerinde değerlendirme yaparak çocuğun hangi aileye yerleştirilmesi gerektiğine oy birliğiyle karar vermektedir (Yurdakul, 2016: 50).

Koruyucu aile yönetmeliğinin 15. maddesi 1. fıkrasında koruyucu aile ilişkisindeki bütün modelleri kapsayacak şekilde bütün görev ve yükümlülükler düzenlenmektedir. Buna göre başlıca sorumluluklar;

- Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun sağlıklı gelişimi için ihtiyaç duyulan koşulları sağlamak ve uygulanmasına yardımcı olmak, Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği zamanlarda çocuğun izlenimini yaptırmak, tedavi planı ile ilgili yükümlülükler varsa yerine getirmek, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle iş birliği içinde yer almak,
- Çocuğun yetenekleri ve becerileri dahilinde eğitim ve öğretimi veya meslek edindirme konusunda gerekli imkânı sağlamak, çocuğun bakımı, korunması ve eğitilmesi dışında hiçbir şekilde çalıştırmamak,
- Çocuğun karşılanabilir ihtiyaçları ile çocuğu ilgilendiren konularda çocuğun düşüncesini almak,
- İl veya ilçe müdürlüklerinin iznini almadan çocuğu başka birisinin yanına bırakarak yer değişikliği yapmamak,
- Çocuğun bakım koşullarının değişmesi durumunda il veya ilçe müdürlükleriyle iş birliği yaparak çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında yardımcı olmak,
- Çocuk yerleştirme önerisini geçerli bir gerekçesi olmaması halinde kabul etmek (KAY, 2012) şeklinde ifade edilmektedir.

II.KORUYUCU AİLELERİN SORUNLARI: DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ

Koruyucu Aile Hizmeti, Türkiye’de yıllar itibariyle sayısal artış göstermektedir. Araştırmanın yapıldığı 2018 yılı verilerine göre Türkiye’de 5.289 koruyucu aile yanında bakımı sağlanan 6.468; 2019 yılı verilerine göre ise 5.967 koruyucu aile yanında bakımı sağlanan 7.259 korunmaya muhtaç çocuk olduğu yayınlanmaktadır (ASPB, 2020a). Bu kapsamda illere göre değerlendirildiğinde ilk 3 sırada Türkiye’nin 3 büyük şehri yer almaktadır. Güncel verilere göre, birinci sıradaki İstanbul’da koruyucu aile sayısı 651, koruyucu aile yanına yerleştirilen korunmaya muhtaç çocuk sayısı ise 714’tür. İkinci sırada 391 koruyucu aile ve 446 koruyucu aile bakımında korunmaya muhtaç çocuk ile Ankara ili, üçüncü sırada ise 368 koruyucu aile, koruyucu aile yanında 412 korunmaya muhtaç çocuk ile İzmir bulunmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirildiği 2018 yılında Denizli ilinde koruyucu aile uygulamasından yararlanan 116 koruyucu aile, koruyucu aile bakımında 150 korunmaya muhtaç çocuk bulunmaktayken 2020 verilerine göre sayılarda artış yaşandığı, koruyucu aile sayısının 137, koruyucu aile bakımında korunmaya muhtaç çocuk sayısının ise 174’e yükseldiği görülmektedir (ASPB, 2020b).

II.I. Araştırmanın Problemi, Amacı ve Yöntemi

Sağlıklı bir toplum oluşturmanın ilk şartı toplumdaki bireylerin sağlıklı bir çocukluk geçirmeleridir. Belirli sebeplerle ailesinden ve anne ve/veya babasından ayrı yaşamak zorunda kalan korunmaya muhtaç çocuk için devlet tarafından önlemler alınmaktadır. Bu bağlamda çocuk koruma ve bakım hizmetlerinin rolü artmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de gelişen, sayısal olarak da artış gösteren koruyucu aile hizmetine ilişkin literatürde az sayıda çalışma olduğu, var olan çalışmaların da daha ziyade kurum bakımı ile koruyucu aile bakımı karşılaştırması ve korunmaya muhtaç çocuk üzerinde etkilere dayalı olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye’de koruyucu aileyi konu alan çalışmaların (Bilican, 2014; Tezel vd. 2018; Centel, 2019) yok denecek kadar az olduğu dikkat çekmektedir. Oysaki gerek koruyucu aile hizmetinin daha iyi anlaşılabilmesi gerekse hizmetin işleyişine yönelik değerlendirme yapılabilmesi için bu hizmetten yararlanan koruyucu ailelerin tecrübeleri ve görüşleri önem taşımaktadır. Öte yandan 2016 yılı Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre Türkiye’de koruyucu aile olmak isteyen bireylerin oranı %30,4 iken koruyucu aile olmayı istemeyenlerin oranının %53,5 olduğu dikkat çekmektedir. %16,1’lik kesim ise koruyucu aile olmaya ilişkin bilgisi bulunmadığını ifade etmektedir. Aile Yapısı Araştırmasında, doğal yöntemlerle çocuğu olmayan çiftlerin çözüme ilişkin algı sonuçlarına bakıldığında ise Türkiye genelinde %81’lik bir kesim koruyucu aile olmaya olumlu yaklaşmaktadır (ASPB, 2019). Bu veriler de Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetine yönelik çalışmalarda koruyucu aileler üzerine yoğunlaşmanın, yaşanan tecrübelerden yola çıkarak hizmeti değerlendirmenin gerekliliğine işaret etmektedir. Bu gerekçelerden hareketle koruyucu aile hizmetinden yararlanan ailelerin sorunlarının tespiti araştırılmaya değer görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Denizli ilinde yaşayan koruyucu ailelerin sorunlarını incelemek ve çözüm önerileri sunmaktır.

Belirtilen amaç kapsamında çalışmada nitel araştırma yöntemi ve olgubilim deseni kullanılmıştır. Zira olgubilim deseni, “*veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardan*” (Yıldırım & Şimşek, 2013: 71) oluşmaktadır. Koruyucu aile hizmetinin tüm aşamalarını deneyimleyen kişilerden derinlemesine bilgi almanın önemli olduğu saha araştırmasında, katılımcıların deneyimlerini, tutumlarını, görüşlerini, duygu ve inançlarını ortaya koymada güçlü bir yöntem (Yıldırım & Şimşek, 2013: 129) olan görüşme tercih edilmiştir. Yüz yüze gerçekleştirilen mülakatlarla toplanan veriler, içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Bir soruna ilişkin sistematik ve tarafsız bir biçimde sunumu hedefleyen (Krippendorff, 1980: 25) içerik analizi, metinlere ve kullanıldıkları bağlamlara yönelik

geçerli ve anlamlı çıkarımlar yapabilmeyi sağlayan bilimsel bir araştırma yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2013: 242).

Denizli ilinde koruyucu aile hizmetinden yararlanan aileler çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda Denizli ilinde bulunan 116 koruyucu ailenin 35'i ile 2018 yılının Ocak-Mart ayları arasında yarı yapılandırılmış bir görüşme formu üzerinden yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, koruyucu aileler tarafından belirlenen adres ve tarihte gerçekleştirilmiştir. Sesli ve yazılı olarak kayıt altına alınan görüşmeler, içerik analizi uyarınca ilk olarak kodlanmış ve temalara ulaşılmış, bu aşamadan sonra ise bulgular tanımlanarak yorumlar gerçekleştirilmiştir.

II.II. Araştırmanın Bulguları

Araştırma bulguları, görüşme yapılan koruyucu ailelerin demografik bulguları ve koruyucu ailelerin karşılaştıkları sorunlara dair bulgular olmak üzere iki alt başlıkta değerlendirilmiştir.

a. Demografik bilgilere ilişkin bulgular

Bu bölümde görüşme yapılan katılımcının, cinsiyeti (koruyucu anne veya baba), yaşı, eğitim durumu, medeni durumu, mesleki bilgisi, aylık toplam hane geliri ve korunma altındaki çocuk sayısı gibi demografik bilgiler incelenmiştir.

Tablo 1: Mülakata Katılan Ebeveynlerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kadın	33	94,29
Erkek	2	5,71
Toplam	35	100

Katılımcıların cinsiyet dağılımı incelendiğinde mülakat gerçekleştirilen 35 koruyucu aileden ikisi (%5,71) erkek, 33'ü (%94,29) ise kadındır. Bu durumu toplumda cinsiyetler arasındaki iş bölümüyle açıklamak mümkündür. Koruyucu aile olmak için bir ailedeki tüm bireylerin onayı gerekse de cinsiyetler arası iş bölümünün verdiği sorumluluklar nedeniyle koruyucu aile olmak için öncelikle annenin/kadının onayı gerekmektedir. Mülakatlara katılım ve gerek korunmaya muhtaç çocuğa gerekse koruyucu aile hizmetine yönelik soruları cevaplandırma isteğinde kadınların sayısal çokluğu, toplumsal cinsiyet algısıyla doğrudan ilişkili bir durumu ifade eden "çocuktan birinci derecede anne sorumludur" bakış açısının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Öte yandan araştırmanın çalışma grubunu oluşturan koruyucu ailelerin, mesleki bilgisi incelendiğinde de görüşme gerçekleştirilen katılımcıların ağırlıklı olarak kadınlardan oluşması şartıcı değildir. Zira Tablo 5'te de gösterildiği üzere katılımcıların %42,86'sını ev hanımları, %31,43'ünü ise emekliler gibi halihazırda çalışmayanlar oluşturmaktadır. Koruyucu ailenin erkek ebeveyninin çalışıyor olması da görüşmelerin kadınlarla gerçekleştirilmesi nedeni olarak sayılabilir.

Tablo 2: Mülakata Katılan Ebeveynlerin Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
25-30	1	2,86
31-40	7	20,0
41-50	16	45,71
51-60	10	28,57
61 ve Üzeri	1	2,86
Toplam	35	100

Tablo 2’de koruyucu aile ebeveynlerinin yaş dağılımı gösterilmektedir. Buna göre araştırmaya katılanların 16’sını (%45,21) 41-50 yaş aralığındaki kişiler oluştururken 10’unu (%28,57) 51-60 yaş aralığı, 7’si (%20) 31-40 yaş arasındaki kişiler oluşturmaktadır. 61 yaş ve üzeri ile 25-30 yaş aralığında ise 1’er kişi (%2,86) mülakata katılmıştır.

Tablo 3: Mülakata Katılan Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
İlköğretimden Az	0	0
İlköğretim Mezunu	12	34,29
Ortaöğretim Mezunu	12	34,29
Ön Lisans Mezunu	2	5,71
Lisans Mezunu	8	22,85
Lisansüstü Mezunu	1	2,86
Toplam	35	100

Tablo 3’te Denizli’de gerçekleştirilen mülakatlara katılan koruyucu aile ebeveynlerinin eğitim düzeyi gösterilmektedir. Koruyucu aile olma şartlarından olan “en az ilköğretim mezunu olma” durumu sebebiyle katılımcılardan hiçbiri ilköğretimden az eğitim düzeyinde değildir. Katılımcıların 12’sherden 24’ü (%68,58) ortaöğretim yani lise ve ilköğretim mezunu, 8’i (%22,85) lisans mezunu, 2’si (%5,71) ön lisans mezunu ve 1’i (%2,86) lisansüstü (master/doktora) mezunudur. Koruyucu aile hizmetinin istenilen seviyeye ulaşmamasının sebebi olarak toplumun bilinç düzeyinin düşük olması gösterilirken tabloya göre koruyucu aile sorumluluğunu üstlenen kişilerin çoğunluğunun eğitim düzeyinin lise ve ilköğretim seviyesinde olması dikkat çekmektedir.

Tablo 1: Mülakata Katılan Ebeveynlerin Medeni Durumu

Medeni Hal	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evli	33	94,28
Bekar	1	2,86
Dul	1	2,86
Toplam	35	100

Tablo 4’te görüşme yapılan katılımcıların medeni durumları verilmiştir. Koruyucu aile şartları arasında evlilik bir koşul olarak görülmemektedir. Buna rağmen görüşülen kişilerin büyük kısmının (%94,28) evli olduğu görülmektedir. Ancak yine de evlilik şartı olmadığına göstergesi olarak bir katılımcı bekar ve bir katılımcı dul olduğunu belirtmiştir.

Tablo 5: Mülakata Katılan Ebeveynlerin Mesleki Bilgisi

Mesleki Bilgi	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Memur/Kamu Görevlisi	5	14,29
İşçi	2	5,71
Serbest Meslek	2	5,71
Emekli	11	31,43
Ev Hanımı	15	42,86
Toplam	35	100

Tablo 5’te görüşülen koruyucu aile üyelerinin mesleki bilgileri sunulmaktadır. Katılımcıların 15’i (%42,86) ev hanımı, 11’i (%31,43) herhangi bir işten emekli, 5’i (%14,29) memur/kamu görevlisi, 2’si (%5,71) işçi ve serbest çalışan (avukat, diş hekimi) kişilerdir. Koruyucu aile olmak için herhangi bir meslek şartı belirtilmediğinden çalışmaya katılan kişilerden eşi çalışıp kendi çalışmayan kadınlar ev hanımı statüsüyle koruyucu aile hizmetine katılmıştır.

Tablo 6: Mülakata Katılan Ebeveynlerin Toplam Aylık Hane Geliri⁵

Toplam Gelir	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Asgari Ücret veya Altı	0	0
1500-2500	8	22,85
2501-3500	6	17,15
3501-4500	8	22,85
4501 ve Üstü	13	37,15
Toplam	35	100

Tablo 6'da çalışmaya katılan koruyucu ailelerin aylık toplam hane geliri görülmektedir. %37,15 oranla ilk sırayı 4501 ve üstü gelir düzeyine sahip koruyucu aileler almaktadır. Sonraki iki sırayı %22,85 oran ile 1500-2500 ve 3501-4500 aralığında gelir düzeyinden oluşmaktadır. Son sırayı ise %17,15 oran ile 2501-3500 aralığındaki gelir düzeyine sahip aileler almıştır. Tablodan da anlaşılacağı üzere çalışmada asgari ücret ve altında gelir düzeyine sahip aile bulunmamaktadır.

Tablo 7: Mülakata Katılan Ebeveynlerin Biyolojik Çocuk Sahibi Olma Durumu

Öz Çocuk	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	29	82,86
Hayır	6	17,14
Toplam	35	100

Tablo 7'de katılımcıların öz çocuğa sahip olma bilgisine yer verilmiştir. Katılımcıların %82,86'sı öz çocuğu olduğu, %17,14'lik oranın ise biyolojik çocuğu bulunmadığı anlaşılmıştır. Katılımcılar arasında bazı koruyucu ailelerin evlatlık çocuk alamadıkları için koruyucu aile hizmetine başvurduğu öğrenilmiştir.

Tablo 8: Bakımı Üstlenilen Korunmaya Muhtaç Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
1	19	54,28
2	14	40
3 ve Üstü	2	5,72
Toplam	35	100

Tablo 8'de koruyucu ailelerin kaç korunmaya muhtaç çocuğun bakımını üstlendiği sunulmaktadır. Koruyucu ailelerin %54,28'i (19 aile) 1 çocuğun, %40'ı (14 aile) 2 çocuğun bakımını üstlenmiştir. Katılımcılardan yalnızca ikisi 3 veya daha fazla çocuğa bakım sağlamaktadır. Koruyucu aileler en fazla üç çocuğun bakımını üstlenebilmektedir. Ancak çocukların kardeş olması durumunda çocuk sayısı sınırlandırılmayabilmektedir (KAY, md.14). Üç ve daha fazla çocuğa bakan ailelerden biri, kardeşleri birbirinden ayırmamak için 3 kız çocuğun bakımını üstlenmiştir.

b. Koruyucu ailelerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin bulgular

Koruyucu ailelere, çalışmanın amacına uygun olarak koruyucu aile hizmetine yönelik değerlendirmeleri ve karşılaştıkları sorunları belirlemeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Bulgular incelendiğinde sorunlar; bürokratik, toplumsal ve sosyal hizmete ilişkin sorunlar olarak sınıflandırılmıştır.

⁵ Bu çalışma asgari ücretin henüz 1404 TL olduğu zamanlarda yapıldığı için gelir düzeyleri bu şekilde sıralanmıştır.

- Bürokratik Sorunlar

Bürokratik sorunlar kapsamında katılımcılar, koruyucu aile olma başvuru ve kabul sürecinin "süre" olarak uzunluğu ve çok sayıda evrak hazırlama gerekliliği gibi iki temel sorunu vurgulamaktadır. Hizmetin etkin uygulanmadığı, eksiklikleri bulunduğu, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın denetim sıklığının yetersizliği ve koruyucu ailenin çocuk üzerinde yeterli düzeyde karar alma/verme hakkına sahip olmadığı yönünde verilen cevaplar da bürokratik sorunlar kapsamında değerlendirilmiştir.

Katılımcılar, hizmetten yararlanma sürecinde, başvuru yapan ailelere yönelik detaylı araştırma prosedürünü yadırgamadıklarını ve hatta prosedürü doğru bulduklarını belirtmektedirler. Ancak hizmetten yararlanmaya başvurudan, sürecin tamamlanmasına kadar geçen sürenin çok uzun olduğu yönünde ifadelere yer vermişlerdir. Koruyucu aileler, çok bekletilmek ve zaman kaybı yaşamak gibi sıkıntılarla karşılaştıklarını ısrarla vurgulamışlardır.

"Biz çok bekledik, bizi çok beklettiler. Biz koruyucu aile olmak istediğimiz dönemde Denizli'de toplam da 15-20 tane koruyucu aile vardı. O zamanki sosyal hizmet uzmanları çok inceliyorlardı" (M13, Erkek, 55 yaş, Lisans),

şeklinde zaman kaybı yaşadıklarını ifade etmiştir.

Koruyucu ailelerin bir diğer bürokratik sorununun evraktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Düzenlenecek evrak çokluğu ve evrak yenileme işlemi nedeniyle süreçte sıkıntılar yaşandığı hatta koruyucu aile olmak isteyenler için caydırıcı noktaya geldiği ifade edilmektedir. Bu konuda koruyucu ailelerden birinin ifadeleri şöyledir,

"Yaklaşık olarak 10 gün süren ailemizi araştırma işlemlerinde birçok prosedür vardı, aslında bu araştırmalar tabii ki gerekli ve ben bundan şikayetçi değilim, ama asıl sorun, bu evrakların 2 yılda bir yenileniyor olmasıdır. 2 yılda bir yenilenen evraklardan daha önce bir ücret talep edilmiyordu, ancak artık test başına hane içinde bulunan herkesten kişi başına 50 TL alınıyor, koruyucu ailelik gibi güzel bir şey yaparken ailelere destek olmak yerine maddi bir külfet yükleniyor. Özellikle bu hizmete yeni başvuranlara bu yeni sistemin caydırıcı bir etkiye bulunacağını düşünüyorum, 2 senede bir de olsa bu maddi külfet bence gereksiz bir durum" (M14, Kadın, 41 yaş, Ortaöğretim).

Evraka dair sorunların başta sağlık olmak üzere acil durumlarda da önemli engel oluşturduğu belirtilmektedir. Bir koruyucu anne, "Acil sağlık sorunuyla karşılaşıldığında, çocuğun öz ailesinden imzalı onay alınması gerekiyor, bu durumun düzenlenmesi gerekir" (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim), şeklindeki düşüncesini belirtmiştir.

Ayrıca koruyucu aileler denetim konusunda da sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda İl Müdürlükleri tarafından yeterli derecede denetlenme yapılmaması hususu dile getirilmektedir. Koruyucu ailelerden 16'sı, kurum tarafından senede bir veya daha uzun zamanda ziyaret edildiklerini belirtmişlerdir. Koruyucu ailelerin kimisi rutin denetimlerin sürekli yapılmasını savunurken kimisi yüz yüze denetim yapılmasa dahi telefonla sürekli iletişim halinde olmanın önemine değinmişlerdir. Koruyucu ailelerin, denetimler konusunda herhangi çekince yaşamadıkları, tam aksine denetimin gerekliliğinin farkında oldukları görülmektedir.

"Normalde ne sıklıkla gelmeleri gerektiğini bilmiyorum ama biz telefonla iletişim kuruyoruz, en son 2 ay önce geldiler" (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim).

Özel olarak denetim süreleri incelendiğinde, 3 koruyucu ailenin ayda bir, 9 koruyucu ailenin 3 ayda bir, 7 koruyucu ailenin 6 altı ayda bir denetlendiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Koruyucu ailelerin bir kısmı Kuruma belirli oranda güven vermeyi başarmış koruyucu ailelerin daha az denetlendiğini ve bu durumunda olağan olabileceğini ifade etmektedirler. Bu iyimser bakış açısına rağmen bazı koruyucu aileler yaşanan sorunlarla denetim sıklığı arasında bir ilişki olduğunu vurgulamaktadırlar. Daha az sorun yaşayan koruyucu ailelere daha az gidildiği, daha fazla problem yaşayan koruyucu ailelereyse daha sık gidildiğini düşünmektedirler.

"Bize çok fazla gelmiyorlar, 6 ay olmuştur, çok sorunumuz olmadığı için ve telefonla sürekli diyalog halinde olduğumuz için gelmeye gerek görmüyorlar" (M13, Erkek, 55 yaş, Lisans).

"İlk zamanlar çok geliyorlardı, her ay geliyorlardı ama şimdi beni unuttunuz diye ben arıyorum, şimdi öyle geliyorlar, aradığım zaman sizde sorun yok diyorlar, herhalde o yüzden daha az geliyorlar" (M16, Kadın, 42 yaş, İlköğretim).

"Aramızda güven problemi olmadığı için yani bize güvendiklerinden dolayı gelmek için çok üstelemiyorlar" (M21, Kadın, 56 yaş, Ortaöğretim).

Koruyucu ailelerin dikkat çektiği bir diğer sorun alanı ise koruyucu aile hizmetinin yeterli seviyede uygulanmamasına yöneliktir. Zira katılımcıların önemli bir bölümü (27 kişi) Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin yeterli derecede uygulanmadığını düşünmektedirler. Bu düşüncelerinin temelinde Türkiye'de hala kurum bakımının devam ediyor olması yer almaktadır.

"Koruyucu aile hizmeti yeteri kadar uygulanmıyor, eğer yeterli derece yaygın olsaydı şu an Denizli'de yuvada 150 çocuk olmazdı, Denizli zengin şehir ve bu uygulama bilinse zaten bunu yaparlar, ben 26 yaşın başında başvuru yaptım 27 yaşında çocuğum yanımdaydı, asgari ücretle geçiniyordum o zaman. Ben yapıyorsam herkes yapar" (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim).

"Bu hizmet yeterince uygulanmıyor, canlı örnek anlatayım bu durum için, koruyucu aileler olarak valiliğin önünden Bayramyeri 'ne doğru bisiklet turnuvası düzenledik. Çamlık'a kadar bisiklet sürdük, farkındalık yaratmak için yapılan bir düzenlemeydi. Bir nine, kültürlü-egitimli geldi, oğlum burada niye toplandınız dedi. İşte teyze koruyucu aile sistemini yaygınlaştırmak, tanıtmak için buradayız dedim, size de broşür verdim dedim, sen bana bunu Türkçe anlatsana dedi, dedim daha nasıl anlatayım, yuvada yaşayan çocukları ailelere yerleştiriyorlar daha iyi bir hayat daha iyi bir bakım sağlamak için dedim, haa dedi, alemin doğurup bakmadığına siz bakıyorsunuz dedi, boş verin oğlum bunları dedi. Yani toplumun koruyucu aileliğe bakışı bu." (M13, Erkek, 55 yaş, Lisans).

Genel kabul yeterli uygulama olmadığına yönelik olsa da hizmetin yeterli seviyede uygulandığını düşünen katılımcılar (4 kişi) da bulunmaktadır. Katılımcılara Türkiye'de hizmetin 1960'lardan beri uygulandığını ancak şu an sadece yaklaşık 6000 çocuğun koruyucu aile hizmetinden faydalandığı bilgisi sunulmuştur. Bu durumda katılımcılar, her uygulamanın istenilen, beklenen hızda kabul görmesinin zor olduğu yönündeki kanaatlerini sunmuşlardır. Bununla birlikte "hem derneğin⁶ hem de il müdürlüğündeki çalışanların yeterli derecede çalıştığını, ayrıca devletin basın aracılığıyla bu sistemi yeterince duyurduğunu ancak insanların sorumsuz ve ilgisiz olduğunu, koruyuculuğu üstlenilen çocuk sayısında bir artış olmuyorsa bu durumun devletin değil insanların sorumsuzluğundan kaynaklandığını" dile getirmişlerdir. Dolayısıyla 4 koruyucu aile, hizmetin yeterliliği konusunda devletin bir eksikliği olmadığını ancak bireylerin bakış açısında eksiklik olduğunu vurgulamaktadırlar.

"Bize göre Türkiye'de koruyucu aile uygulaması yeterli seviyede uygulanıyor ama insanlar bu konuda çok duyarlı davranmıyorlar" (M9, Kadın, 49 yaş, İlköğretim).

"İnsanlar bu sorumluluğu almak istemiyorlar bence, biliyorlar da bilmemezlikten geliyorlar sanki" (M16, Kadın, 42 yaş, İlköğretim).

"Kimse kendi rahatını bozmak istemiyor, bu iş tam anlamıyla elini taşın altına koymak, gece gündüz onların sorumluluğunu almak, bir insanla uğraşmak aşırı derecede ilgi ve fedakârlık isteyen bir şey, bugün herkes yaşlılar için huzurevi, çocuklar için de yuvaların arkasına sığınmış durumda. Hiçbir şey yapamıyorsun git yuvaya onlarla bir gün geçir, zaten o bir günü yuvada geçirirsen yuvadan çıkamıyorsun. Kimse o sorumluluğu almak istemiyor" (M8, Kadın, 58 yaş, Ortaöğretim).

Koruyucu ailelerin, çocuklar üzerinde yeterli derecede "karar alma/verme hakkına" sahip olmadıklarına yönelik ifadelerini de bürokratik sorunlar içerisinde değerlendirmek mümkündür. Zira bu konuda hukuki olarak ve haklar kapsamında yeterli düzenleme söz konusu değildir. Bu durum

⁶ DEKAD; Denizli Koruyucu Aile Derneği

koruyucu aileler nezdinde çocuk için net bir gelecek planının yapılamayışına ve korunmaya muhtaç çocuğun sistemden uzak kalmasına sebep olmaktadır. Bu konuda koruyucu ailelerin ifadeleri şöyledir;

"Bazı durumlarda koruyucu ailenin de çocuk üzerinde karar verme yetkisinin olması gerekir, örneğin en basitinden oğlumun sünnet olması gerekiyor ve biz bunun için öz annesinden imza almak zorundayız, ya da acil durum oldu ve ameliyat olması gerekiyor yine öz annesinden imza almam gerekiyor, o yüzden bu durum düzenlenmeli, aciliyet durumlarında bizim de belli oranda yetkimiz olmalı" (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim),

"Korunmaya muhtaç çocuklar için gelecek planı yapılmalı, böylece o çocuklarda topluma kazandırılmış olurlar" (M33, Kadın, 60 yaş, Lisans),

"Türkiye'de koruyucu aile hakkı diye bir hak yok. Tamam sen koruyucu aile olurken imza atıp öz ailesi istediğinde çocuğu vereceğini söylüyorsun ama nasıl koruyucu aile olurken bir çok prosedür araniyorsa çocuk öz ailesine geri verilirken de çok daha fazla şartlar aranmalı, özel durumlar haricinde sen çocuğu başta istemeyip kuruma bırakacaksın oradan da bir koruyucu aile alacak sonra 3-5 yıl sonra çocuk büyüdükten sonra benim çocuğum vardı geri istiyorum dememelisin çünkü o çocuğunda psikolojisi var, koruyucu aile çocuğu, çocuk koruyucu aileyi benimsiyor. Çocuk belli yaşam standardına kavuşacak sonra sen o çocuğu alıp öz ailesine vereceksin, çocuk bunu isteyecek mi, hangi şartlar içine gönderiliyor bu çocuk, bunları düşünüp sorgulayan yok" (M14, Kadın, 41 yaş, Ortaöğretim).

Koruyucu aileler tarafından dile getirilen bir diğer sorun ise koruyuculuğunu üstlendikleri çocuğun, koruyucu ailenin seyahat, hastalık gibi durumlarında geçici süre bakımının üstlenileceği herhangi bir düzenlemenin olmadığıdır. Ani gelişen şehir dışına çıkma ya da hastalık durumunda koruyucu aile çocukla birlikte hareket etmede kısıtlılık yaşamakta ve geçici süre çocuğun bakımını üstlenecek bir yapılanmanın eksikliğiyle karşılaşmaktadırlar. Bu durumlarda çocuğun öz ailesinden izin alma zorunluluğunun, koruyucu aileler için sorun oluşturduğu görülmektedir.

"Bir de bizdeki gibi algı yok orada, diyelim ki anne veya babadan biri hasta veya ameliyat olacak, hemen telefon ediyorsun sivil toplum örgütüne, gelip çocuğu alıyorlar bir ay bakıyorlar, bir ay sonra koruyucu aileye teslim ediyorlar, biz de öyle değil ki her şeyi devlet yapıyor" (M13, Erkek, 55 yaş, Lisans).

- Toplumsal Sorunlar

Toplumun, koruyucu aile hizmetinin bilinmemesinden kaynaklanan çekinceye sahip olduğunu düşünen katılımcılar, bilgi eksikliğinin kendileri ve korunmaya muhtaç çocuk için sorunlar doğurduğunu belirtmektedirler. Koruyucu aile hizmetinin tercih edilmemesi üzerine görüş bildiren katılımcılar, toplumdaki kaynaklı olduğunu düşündükleri sorunların çözümünde, koruyucu aile hizmetinin etkin uygulanması ve eksikliklerin giderilmesinin önemini vurgulamaktadırlar. Bu konudaki katılımcı görüşleri şöyledir;

"Bilinçlendirme yapılması gerekiyor televizyonlarda, bu tabu değil, bunun üzerini örtmeye gerek yok" (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim),

"İnsanlar bilinçsiz, dernekler insanlara yeterli bilgiyi vermeye çalışıyorlar ama kurumun bunun için çok çaba sarf etmeye çalıştığını zannetmiyorum" (M14, Kadın, 41 yaş, Ortaöğretim).

Koruyucu aile hizmetinin tercih edilmemesine dair bir diğer görüş de toplumun bu hizmete korku ve önyargı ile yaklaşması olarak belirtilmiştir. Bu önyargı ve korkunun sebebi ise kişilerin bakım ve koruma amacıyla aldıkları çocukların "her an ellerinden alınma ihtimali" düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Koruyucu aileler düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

"İnsanların bilgisizliği, yetersizliği, bir de koruyucu aileye verilen çocuğun çok basit bir şekilde alınıp biyolojik aileye geri verilmesi, bu durum insanlara korkutucu geliyor" (M14, Kadın, 41 yaş, Ortaöğretim),

"Ayrıca insanların önyargıları da var o yüzden bundan uzak duruyorlar, önyargılardan biri kaybetme korkusu, eğer evlat edinirsen gitmez ama koruyucu aile olursan çocuk gidebilir" (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim).

Koruyucu aileler gerek kendilerinin gerekse toplumun öz ailelere ilişkin bazı özel kaygılar taşıdıklarını da ifade etmektedirler. Kendilerinin ve çevrelerinde koruyucu aile olmak isteyen tanıdıklarının, öz aile ile sorun yaşama, öz aile tarafından takip edilme gibi endişeler taşıdıklarını belirtmektedirler. Bu kapsamda özellikle öz aile ile iletişimde olmak istemedikleri görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir;

"Bazı aileler de korkuyor, bazı anneler çocukları koruyucu aileye verdikten sonra arkalarından takip ediyorlarmış, sonradan rahatsız ediyorlarmış, sanırım bunlardan korkanlarda var" (M15, Kadın, 50 yaş, İlköğretim),

"...biz kuruma belirtmiştik zaten çocuklarla uğraşırız ama çocukların öz ailesiyle uğraşmak istemiyoruz diye, çünkü diğer koruyucu ailelerden duymuştum, çocuklar öz aileleriyle görüşünce psikolojileri bozuluyormuş, düzeltmiyorlarmış" (M16, Kadın, 42 yaş, İlköğretim).

Toplumun, öz çocuğun ihmal edilmesi endişesiyle koruyucu aile hizmetine uzak duran bir kesiminin de olduğunu ifade eden koruyucu aileler, hizmetin yaygınlaşması önünde bu durumun engel oluşturduğunu da belirtmektedirler. Koruyucu aile hizmetinden yararlanma durumunda öz çocuklarının bakımı, eğitimi ve gelişimi yönünde ihmaller olabileceği kaygısını yaşayan insanlar, aile yapılarına zarar verme endişesi hissetmektedirler.

"Korku çok fazla ya kendi çocuğumuzu ihmal edersek ya aile yapımızda zarar görürsek ne olacak gibi korkular çok fazla" (M32, Kadın, 49 yaş, İlköğretim).

Çalışmaya katılan koruyucu ailelerin belirttiği bir başka toplumsal sorun, koruyucu aile hizmetinin toplumun genel dini düşünce yapısıyla örtüşmemesidir. Koruyucu aileler bu durumun genellikle toplumun edindiği yanlış dini bilgilerden meydana geldiğini belirtmektedirler. Bu konudaki görüşler şöyledir;

"Mesela bizim toplumumuzda şöyle bir şey var, bana diyorlar ki, erkek çocuğa bakıyorsun, sizin aynı evde olmanız günah mı diyorlar, ben günah olduğunu düşünmüyorum, herhalde bu dini durumlar etkiliyor insanları, ayrıca bizim insanımız ne kadar yardımsever görünse de biraz bencillikte söz konusu..." (M11, Kadın, 47 yaş, Lisans),

"Bir de bu duruma günah sevap olarak da bakıyorlar. Mesela biz şimdi kız çocuk aldık acaba bu çocuk benim eşime haram mı ya da erkek çocuk alsaydık o çocuk bana haram mı olur diye bakanlar var, çok acı ve yanlış bir bakış açısı bana göre." (M9, Kadın, 49 yaş, İlköğretim).

Toplumsal sorunlar başlığı altında değerlendirilebilecek bir başka sorun ise sivil toplum kuruluşlarının, korunmaya muhtaç çocuk ve koruyucu aileye destek konusunda Türkiye'de istenilen düzeyde olmamasıdır. Koruyucu aileler, Denizli ili özelinde faaliyet gösteren Denizli Koruyucu Aile Derneği'nin (DEKAD) verdiği destekten memnun olduklarını ifade etmekle birlikte Türkiye genelinde bu alanda faaliyet gösteren dernek sayısının ve faaliyetlerin eksik olduğunu düşünmektedir. STK'ların koruyucu aile hizmetinin gelişimi için gerek koruyucu aileye gerekse korunmaya muhtaç çocuğa destek konusunda daha fazla ve etkin çalışmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

"Dernek elinden geleni yapıyor, yurt dışlarına gidiyor, oradaki koruyucu ailelerle ve derneklerle görüşüyor, onları inceliyor, koruyucu ailelerin haklarını öğreniyor ama yine de eksik kalıyor" (M14, Kadın, 41 yaş, İlköğretim),

"Sivil toplum örgütleri Türkiye'de çok etkin değil. Yurt dışında yaşayan tanıdığımız var, profesyonel koruyucu aile (15-20 yıldır koruyucu aile) onun söylediğine göre orada bu işleri devlet değil sivil toplum örgütleri yapıyor" (M13, Erkek, 55 yaş, Lisans).

Katılımcı koruyucu ailelerin, koruyucu aile hizmetinin tercih edilmemesine dair belirttiği bir başka sebep ise toplumun böyle bir sorumluluğu almak istememesidir. Bürokratik sorunlar içinde de

ele aldığımız bu sorun, bürokratik alan içerisinde hizmetin yeterli derecede uygulanıp insanların sorumsuzluğu sebebiyle gelişmediğini iddia eden katılımcılar tarafından savunulurken, toplumsal sorun içinde ele alan katılımcılar ise hizmetin yeterince kullanılmamasının sebebinin hem eksik bilgilendirmeye hem de toplumun sorumsuzluğuna bağlamaktadır. Katılımcılar düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir;

"Elini taşın altına sokmak lazım, birilerini kurtarmaya çalışıyorsanız bu çocuk olsun zaten, en başından çünkü dümdüz bir kumaş, bembeyaz, ben buraya siyah işlersem bu çocuk siyah olur ama kırmızı işlersem, gökkuşağı gibi işlersem rengarenk olur, herkesin yapması gereken bir şey bu ama Türkiye'de insanlar kendi çocuklarına bakamıyorlar, geçim-iş sıkıntısı hat safhada, bu durumda çocuklara kim bakacak..." (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim),

"Ben dindarım diye dini konular üzerinden hareket ediyorlar ama o bencillik bizim içimizde, dini konuyu düşünmeyenlerde o sıkıntıya girmek istemiyorlar, niye başka çocuk için o sıkıntıya girelim gibi düşünüyorlar sanırım" (M11, Kadın, 47 yaş, Lisans),

"İnsanlar bu konuda duyarlı davranmıyorlar, herkesin dünyaya geliş amacı kendini belirli bir yaşam standardına yükseltmek, kendi çocuklarını bir yere getirmek ve bunun için bir yaşam gayreti, ama bana göre sadece bu değil. Hepimiz birbirimizden sorumluyuz. Herkese söylüyorum bunu, kimse anlamak istemiyor, anlamakta zorlanıyor ama herkes evine bir iki çocuk alsa çocuk yuvası diye bir şey olmaz, yuva kalmaz. Herkesin evinde boş misafir odaları oluyor, sadece misafir için, o oda iki tane çocuğa bir yatak odası yapılabilir, ben belki duygusal düşünüyorum ama doğru düşündüğüme inanıyorum" (M8, Kadın, 58 yaş, İlköğretim).

Koruyucu ailelerden bazıları, toplumda koruyucu aile hizmetini suiistimal eden, etmeye yatkın olan koruyucu aileler bulunduğuna da dikkat çekerek, bu suiistimalleri sorun olarak belirtmişlerdir. Buna göre bazı koruyucu ailelerin, bakımını üstlendikleri çocukları "işlerini gördürebilecekleri" kişi olarak gördüğü, "yaşlandıklarında bakımını üstlendikleri çocukların kendilerine bakım sağlayabileceği" yönünde düşüncelere sahip olduğu ifade edilmektedir. Korunmaya muhtaç çocuğa yönelik bu bakış açısının sakıncalı ve suiistimal edici olduğu vurgulanmaktadır. "...bir de biraz büyük çocuk almak isteyen yaşı büyük insanlar var. Bunlar ayağımda dönsün, bakkalıma marketime gitsin, çayımı kahvemi getirsin diye de almak istiyorlar" (M14, Kadın, 41 yaş, İlköğretim).

- Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardıma İlişkin Sorunlar

Koruyucu aile hizmetinin önemli bir tarafını oluşturan sosyal çalışma görevlileri, hizmetin işleyişinde, gelişip yaygınlaşmasında kritik rol üstlenmektedir. Koruyucu aile hizmetinin; korunmaya muhtaç çocuk, koruyucu aile ve sosyal çalışma görevlisi olmak üzere üç temel ayaktan oluştuğu düşünülürse hizmetin kamu (devlet) tarafını temsil eden sosyal çalışma görevlilerinin önemi daha iyi anlaşılabilir.

Koruyucu ailelerle yapılan mülakatlardan, sosyal çalışma görevlileri tarafından giderilebilecek birtakım sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların ifadeleri dahilinde en çok rahatsız olunan durum, "korunma altına alınacak çocuk hakkında sosyal çalışma görevlileri tarafından koruyucu aileye yeterince bilgi verilmemesi" olmuştur. Bu konuda katılımcıların ifadeleri şöyledir;

"Koruyucu aile olma aşamasında çocuk hakkında çok fazla bilgilendirilmedik, belki bu konuda daha fazla bilgilendirme yapılabilir" (M22, Kadın, 46 yaş, İlköğretim),

"Sosyal hizmet uzman desteğinin daha fazla olması gerekir" (M27, Kadın, 52 yaş, Lisans),

"Korunmaya muhtaç çocuk hakkında fazla bilgi verilmiyor, bu durum düzeltilmeli" (M29, Erkek, 34 yaş, Lisans).

Koruyucu aileler tarafından hizmetin işleyişinde sorun yarattığı düşünülen bir başka durum ise "sosyal çalışma görevlilerinin yetkinliği ve sayısal azlığı" durumudur. Korunmaya muhtaç çocuğun bakım ve korumasını üstlenecek koruyucu ailenin seçiminde önemli rol üstlenen sosyal çalışma görevlilerinin yetkin ve donanımlı olması, hizmetin kalitesine önemli katkı sağlamaktadır. Ayrıca sosyal çalışma görevli sayısı, hizmetin yaygınlaşması ve sorunların çözümü aşamasında daha hızlı sonuçlar elde etmede etkilidir. Nitekim Karataş (2007) da sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi

nitelikli profesyonellerin çocuk koruma sistemi içindeki önemine vurgu yapmakta ve dünyanın her yerinde bu meslek çalışanlarının sayısının azlığına dikkat çekmektedir. Koruyucu ailelerin konuyla ilgili düşünceleri şöyledir;

"Bürokratik işlemlerin uzun olmasının sebebi yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi bulunmamasıdır, yeterli sayıda görevli olsa tüm işlemler bir ay gibi kısa sürede bitebilir" (M13, Erkek, 55 yaş, Lisans),

"Bizi çok beklettiler, çok araştırdılar ama bence doğrusu oydu, keşke denetimler çocuğu aldıktan sonra da aynı şekilde devam etse. Tabii görevlilerin işi zor, her şeye yetişecek sayıda görevli olması gerekli." (M12, Kadın, 43 yaş, Lisans).

Koruyucu aileler sistemin işleyişini ve sosyal çalışma görevlilerinin bu süreçteki yükümlülüklerini değerlendirdiklerinde, sosyal çalışma görevlilerinin koruyucu aile adaylarına karşı daha yapıcı tavır göstermesi gerektiğini dile getirmişlerdir;

"İlgili sosyal hizmet uzmanlarının tavır ve davranışları biraz daha iyi olabilir" (M23, Kadın, 41 yaş, Ortaöğretim),

"Sosyal hizmet çalışanlarının yaklaşımının daha iyi olmasını isterdim" (M24, Kadın, 48 yaş, İlköğretim).

Koruyucu aileler, çocuklara ilişkin yaşadıkları sorunlarda sosyal hizmet çalışanı olarak da ifade ettikleri sosyal çalışma görevlilerinin eksik bıraktıkları yerler olduğunu düşünmektedirler. Bu eksikliklerden ilkini çocukların geçmiş hayatlarında yaşadıkları travmatik olayların rehabilitasyonu oluşturmaktadır. Bu durum, çocukların koruyucu ailelere yerleştirilmeden önce sosyal hizmet uzmanlarınca rehabilite edilmeleri, psikolojik destek sürecinden geçmeleri gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aksi takdirde koruyucu aile ve çocuk arasında iletişim problemleri, çatışmalar yaşanabileceği görülmektedir.

Koruyucu aileler, korunmaya muhtaç çocukların öz aileleriyle görüşmeleri sırasında sosyal çalışma görevlilerinin daha dikkatli olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Korunmaya muhtaç çocukların psikolojik durumları sebebiyle bu hassasiyetin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öz aile görüşmeleri sonrasında tutum ve davranış gibi psikolojik sorunlar yaşayan çocukların desteklenmesi hususunda da koruyucu aileler sosyal çalışma görevlilerinin desteğini beklemektedirler. Nitekim literatürde de korunmaya muhtaç çocuğun, öz ailesiyle görüşme sürecinde ve sonrasında yaşadığı duygusal, davranışsal zorluklar incelenerek, koruyucu aile hizmetinin iyi işleyebilmesi için görüşme süreçlerinin önemi vurgulanmaktadır (Leathers, 2003). Bu çalışmada da koruyucu aileler, çocukların öz aileleri ile görüştükten sonra psikolojik sorunlar yaşadıkları yönünde bilgiler vermişlerdir. Bu bağlamda gerek ailelerle görüşme sürecinde gerekse görüşme sonrası süreçte çocuğa ve hatta koruyucu aileye rehabilitasyon sağlanması önemlidir. Bu konudaki katılımcı ifadeleri şöyledir;

"Çocukların biyolojik aileleriyle görüşmesi sırasında uzmanlar daha iyi gözlemlemeli böylece çocukların kafasının karıştırılmasına engel olmaları gerekir" (M30, Kadın, 62 yaş, Ortaöğretim),

"Annesiyle görüştükten sonra kapatıyor kendini, bir hafta ne okul ne fizik tedaviye gidemiyorum, o durumda bende ulaşamıyorum. Hem o hem ben ayrı ayrı sıkıntı yaşıyoruz." (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim).

Bir diğer sorunun da çocukların okul, eğitim başarılarıyla ilgili olduğu dikkat çekmektedir. Koruyucu aileler, çocukların eğitim süreçlerinde sorunlar yaşadıklarını belirtmektedirler. Okulların rehberlik hizmetleri ile sosyal çalışma görevlilerinin iş birliği ve iletişim içerisinde olmaları gerekliliğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Katılımcı ailelerin önemle üzerinde durduğu bir husus ise bağlanan ücrete ilişkindir. Koruyucu aileler, sosyal yardım kapsamında verilen ücretin yetersizliğini vurgulamaktadırlar.

"Devletin çocuğun bakımından dolayı verdiği ücret var, ama muhtemelen biz onun iki katını falan harcıyoruzdur. Korunmaya muhtaç çocuk için verilen ücret az, daha fazla olsa çocuk daha donanımlı hale getirilebilir, biz şimdi kızımız için 800 TL alıyoruz, belki daha fazla alsak biz çocuğu daha fazla doldururuz, belki müzikte belki resimde de yetenekleri var ama bilmiyoruz ki, zaten az olan ücreti alıp almak istemediğimizi bir de kurumda soruyorlar" (M12, Kadın, 43 yaş, Lisans),

"Bu işe maddiyat gözüyle girersen asla yetiremezsin" (M9, Kadın, 49 yaş, İlköğretim),

"Çocuk için yeterli mi dersiniz hayır ama en azından onun temel ihtiyaçlarını karşılayabiliyorsun" (M25, Kadın, 51 yaş, Ortaöğretim),

"Ekonomik açıdan baktığımızda eğer koruyucu ailenin maddi durumu iyiye, çocukta küçükse belli oranda yetebilir, ama sadece çocuktan gelecek paraya güvenen ailelerde kesinlikle yetmiyor" (M13, Erkek, 55 yaş, Lisans).

Sosyal yardım kapsamında koruyucu aileye, korunmaya muhtaç çocuğun yaşı ve eğitim düzeyine göre belirli oranda ücret verilmektedir. Koruyucu ailelerin bir kısmı verilen ücretlerin ancak korunmaya muhtaç çocuğun temel gereksinimlerini karşılayacak düzeyde olduğunu, çocukların gelişiminde önemli bir rol oynayan sanatsal ve sportif faaliyetler için yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar, uygulanan sosyal yardımın yeterli düzeyde olmadığını ve özellikle korunmaya muhtaç engelli çocukların sağlık problemleri karşısında yetersiz kaldığını ifade etmektedirler.

"Benim bu çocuk için aldığım para 729 lira o da engelli olduğu için öyle, ama Denizli'de çocuk nöroloğu yok ve ben tedavi için İzmir'e gidiyorum, en son gittiğimde 1500-2000 TL para harcadım ve kredi çekip öyle gittim" (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim).

Sosyal yardım konusunda koruyucu ailelerin karşılaştığı birtakım özel durumlar da mevcuttur. Bu özel durumlar, toplumun koruyucu aile hizmetine yönelik bakış açısına ışık tutar niteliktedir. Koruyucu aileler, bazı insanların koruyucu aile uygulamasını verilen/verilecek sosyal yardımlar üzerinden değerlendirdiğini şu ifadelerle aktarmışlardır;

"Bir komşum koruyucu aile olduğumu öğrenmiş, bana sorduğu soru şu, belediye sudan doğalgazdan ve elektrikten indirim yapıyor mu? İstiyor ki onlar karşılansın o da koruyucu aile olsun" (M6, Kadın, 28 yaş, Ortaöğretim),

"Çevremden aldığım tepkilerle konuşuyorum, insanlar ne güzel bir iş yapmışsınız değil de o ev nasıl dönüyor, devletten destek alıyorsunuzdur herhalde kısmıyla daha çok ilgileniyorlar" (M10, Kadın, 54 yaş, İlköğretim).

Katılımcıların ifadeleri, koruyucu aile hizmetinin sosyal yardım ayağının iyi planlanması ve bu hususta denetimlerin daha özenli, dikkatli gerçekleştirilmesinin önemini göstermektedir. Aksi takdirde hizmet, gelir kapısı olarak değerlendirilecek ve hem uygulamanın hem de çocukların suiistimaline sebebiyet verecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Özel olarak korunması gereken gruplar arasında yer alan çocuklar içinde, korunmaya muhtaç çocuklar ayrıca değerlendirilmesi gereken kesimi oluşturmaktadır. Günümüzde korunmaya muhtaç hale gelen çocuk sayısı giderek artmakta ve bu çocuklar devlet korumasına alınmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuğa sunulan "Koruyucu Aile Hizmeti", önerilen ve desteklenen hizmet türlerinden biri olarak yaygınlaşmaktadır. Hizmetten yararlanan koruyucu ailelerin sorunlarına yönelik gerçekleştirilen bu araştırmanın sonucunda, koruyucu ailelerin bürokratik, toplumsal, sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ilişkin sorunlar yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda, sorunların çözümü ve koruyucu aile hizmetinin işleyişi yönünde önerilerde bulunmak mümkündür.

Bürokratik sorunların giderilmesinde, gelişen teknolojiden faydalanarak işlemlerin daha hızlı yürütülmesini sağlayacak etkin bir sistemin oluşturulması, sosyal çalışma görevli sayısının artırılması ve işlemlerin süresi ile ilgili başvuru sahiplerine ön bilgi verilmesi gereklidir. Rutin aralıklarla ve yüz yüze yapılacak görüşmelerle, denetim mekanizmasına işlerlik kazandırılması sistemin işleyişine ve aksaklıkların giderilmesine katkı sağlayacaktır. Koruyucu aile hizmetine yaygınlık kazandırmak için koruyucu ailenin öz çocuğuna eğitim desteği sunulması gibi özendirici, teşvik edici uygulamaların oluşturulması da önemlidir. Hukuki açıdan, çocuğun öz ailesi kadar olmasa da koruyucu aileye de sağlık sorunu, acil seyahat etme gibi durumlarda kullanabilecekleri haklar tanınmalıdır.

Toplumsal sorunların giderilmesinde, kitle iletişim araçlarıyla toplumun bilinçlendirilmesi, evlat edinme hizmeti ile arasındaki farkın anlatılması önemlidir. Kamu spotları, dizi, film senaryoları gibi faaliyetler, koruyucu aile haberlerinin paylaşılması farkındalık sağlayacaktır. Bir zorunluluk olmadıkça koruyucu aile öz aile ile görüşmeye zorlanmamalı ve özel durumlarda çocuk, sosyal çalışma görevlisinin refakatinde öz aile ile görüşürülmelidir. Yanlış veya eksik dini bilgiden kaynaklı önyargıların, düşüncelerin ilgili devlet görevlilerince ortadan kaldırılması, STK'ların desteği ile korunmaya muhtaç çocuk ve koruyucu aileye yönelik faaliyetler gerçekleştirilmesi de etkili olacaktır.

Sosyal hizmet ve sosyal yardımla ilgili sorunların çözümünde, sosyal çalışma görevlilerinin yanısıra koruyucu aile psikoloji ve pedagoji eğitimi almış uzmanlarca da desteklenmelidir. Ayrıca korunmaya muhtaç çocuğa, özel olarak eğitim kurumlarında rehberlik hizmeti verilerek, akademik başarının ve eğitim yaşamının takibi sağlanmalıdır. Koruyucu aileye sosyal yardım kapsamında verilen ücretlerin, korunmaya muhtaç çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamının ötesinde sosyal ve kültürel gelişimi de destekleyecek şekilde ayarlanması gerekmektedir.

Bu önerilerle beraber çocuk refahı ve bakım hizmetleri içinde koruyucu aile hizmetine ilişkin akademik çalışmaların artırılması önemli görülmektedir. Özellikle tarafların görüşlerine dayalı saha çalışmaları, sistemin eksikliklerini, sorunları tespiti katkı sağlayacaktır. Bu tarz çalışmalarla toplumun bilinçlenmesi, farkındalık yaşaması sağlanırken, bu konudaki akademik çalışma eksikliği de giderilerek bilime katkı sunulacaktır.

KAYNAKÇA

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020a). *Kurumsal İstatistikler*. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/41553/kurumsal-istatistikler.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04.2020).
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020b). *İllere Göre Koruyucu Aile İstatistikleri*. <https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/illere-gore-koruyucu-aile-istatistikleri>, (Erişim Tarihi:10.04.2020).
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2019). "Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2016". Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/35811/taya-2016.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2020).
- Akyüz, E. (2016). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilican Gökkaya, V. (2014). Koruyucu Ailelerin, Yanlarına Yerleştirilen Çocuk Ya Da Çocuklarla Aile İçinde Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları (Sivas İli Örneği). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25(1), 249-267.
- Centel, N. (2019). Koruyucu Aile Derneklerine Üye Olan Koruyucu Ailelerin Bu Modele İlişkin Deneyim ve Değerlendirmeleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 147-165.
- Erdal, L. (2014). Türkiye'de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 22 (22), 171-192.

- Görgülü, Ü. (2014). Koruyucu Aile Uygulamasının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 23, 45-58.
- Karataş, K. (2007). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 7-19.
- Karatay, A. (2017). Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 389-427
- Klee, L. Kronstadt, D. & Zlotnick, C. (1997). Foster Care's Youngest: A Preliminary Report, *American Journal of Orthopsychiatry*, 67, 290–299.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012). Resmî Gazete (Sayı: 28497). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm>, (Erişim Tarihi: 03.03.2018).
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. Sage. Beverly Hills.
- Leathers, S. J. (2003). Parental Visiting, Conflicting Allegiances and Emotional and Behavioral Problems Among Foster Children. *Family Relations*, 52(1), 53-63.
- Özbesler, C. (2009). Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(16), 86-94.
- Şenocak, H. (2010). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(51), 177-228.
- Tezel, Z., Demirel, B., Kaya Şahin, Z. (2018). Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(43), 15-36.
- Tuncer, B. & Erdoğan, T. (2018). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 515-527.
- Ünal, V. (2015). Düünden Bugüne Kültürümüzde Koruyucu Aile Hizmetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Turkish Studies*, 10(6), 875-900.
- Üstüner, S., Erol, N., Şimşek, Z. (2005). Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3), 130-140.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi SBE Dergisi*, 9 (18), 499-525.
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 247-270.
- Yıldırım, Ş. (2017). 2000’li Yıllarda Çocuk Koruma Sistemi İçinde Bakım Hizmetlerinin Genel Görünümü, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 87-110.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2011). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi, *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(18), 43-57.